

Piotr Gołdyn, *Obrazki z dziejów oświaty w Wielkopolsce Wschodniej. Zeszyt I*, Kaliskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Kalisz 2014, 152 s.

Na rynku wydawniczym ukazała się kolejna publikacja Piotra Gołdyna, i kolejna poświęcona dziejom oświaty regionalnej. Warto wspomnieć, że pod redakcją Autora został wydany pierwszy tom „Słownika bibliograficznego nauczycieli Wielkopolski Wschodniej” (Konin 2012). Dotychczasowy dorobek Autora świadczy o szczególnym zainteresowaniu problematyką dziejów oświaty w regionie Wielkopolski Wschodniej oraz dobrym rozpoznaniu źródeł historycznych w zakresie poruszanej problematyki. Właśnie te źródła stały się przyczynkiem do powstania opracowania poświęconego obrazkom edukacji w Wielkopolsce Wschodniej.

Obrazki to niezwiązane ze sobą historie, które dopiero po złożeniu w całość dają pewien obraz oświaty w regionie Wielkopolski Wschodniej. Przyjmując, że obrazek to „krótki utwór (...) przedstawiający drobny wycinek rzeczywistości”¹, Autor słusznie wprowadził termin obrazka zamiast rozdziału. Ponadto każdy z obrazków rozpoczyna się tytułem w narzędniku „O”, co sugeruje czytelnikowi, aby zwrócił szczególną uwagę na dany epizod. Stąd pod wpływem lektury czytelnik może zostać zaskoczony lub zdziwiony, ale na pewno nie znużony.

Podstawowym narzędziem metodologicznym w badaniach regionalnych jest pojęcie regionu². W celu jego wyodrębnienia stosuje się kryterium administracyjne bądź kulturowe, społeczne, gospodarcze, historyczne. Spośród tych możliwości Autor zdecydował się na przyjęcie kryterium administracyjnego, określając, że region „Wielkopolski Wschodniej” stanowią *współcześnie powiaty: kolski, koniński, słupecki i turecki oraz niektóre gminy będące niegdyś częścią składową województwa konińskiego funkcjonującego na mapie administracyjnej Polski w latach 1975-1998* (s. 7). Warto dodać, że Autor uznaje z całą świadomością, że jest to określenie sztuczne, niemające swoich korzeni ani w *plaszczyźnie geograficznej, ani tym bardziej historycznej* (s. 7-8).

Zgodnie z zamierzeniem badawczym przedmiot badań stanowią wydarzenia epizodyczne z dziejów oświaty na terenie Wielkopolski Wschodniej od okresu II Rzeczypospolitej Polskiej do końca Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Choć cezury czasowe pracy obejmują lata od 1918 do 1989, jednak ze względu na przeplatanie się epizodów w różnych przedziałach czasowych, celowo odstąpiono od podejścia chronologicznego.

Strukturę publikacji tworzą: spis treści, 27 obrazków (rozdziałów), w tym pierwszy jest wstępnym a ostatni kończącym oraz wykaz skrótów.

¹ *Słownik języka polskiego PWN, A-O*, red. prowadzący L. Drabik, E. Sobol, Warszawa 2007, s. 468.

² S. Michalski, *Metodologiczne przesłanki badań regionalnych i ich społeczno-wychowawcze aspekty* [w:] *Stan badań i potrzeby badań nad oświatą i wychowaniem w Królestwie Polskim w latach 1815-1915*, red. R. Kucha, K. Poznański, Lublin 1989.

Praca zatem została uporządkowana tematycznie i podzielona na 25 obrazków. Pierwszy obrazek opisuje uroczystości, jakie towarzyszyły poświęceniu sztandaru Szkoły Podstawowej nr 3 w Kole, które odbyły się 22 listopada 1933 roku. W kolejnych obrazkach zawarto okoliczności powstania Szkoły Powszechnej w Woli Podłęznej (1938) oraz zwrócono uwagę na role pierwszego sekretarza Komitetu Powiatowego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej przy budowie i oddaniu do użytku nowego budynku szkolnego Szkoły Podstawowej w Przyjmie. Obrazek czwarty przedstawia działania sprowadzające się do powstania przedszkola, czyli ochronki w Łądzie i jej funkcjonowania pod opieką Sióstr Opatrzności Bożej ze Lwowa. W dalszej części pracy zaprezentowano historię Domu Dziecka w Dąbiu nad Nerem w latach 1946-1949. Następnie omówiono też jedną z form wypoczynku dla dzieci, a mianowicie kolonię letnią zorganizowaną w Sompolnie w drugiej połowie XX wieku. Siódmy epizod poświęcono aktywności uczniów Szkoły Podstawowej w Golinie na odcinku prac społecznych z okazji obchodów 1 Maja i V Zjazdu PZPR w 1968 roku. Kolejny obrazek charakteryzuje miejsca i wydarzenie na ziemi konińskiej, które wiążą się z ministrem wyznań religijnych i oświecenia publicznego – Sławomirem Czerwińskim. Dziewiąty obrazek przedstawia organizację i warunki pracy i nauki w pierwszych latach po II wojnie światowej w wąsoskiej szkole podstawowej. W następnym opisano krótki żywot „niechcianych” patronów (milicjantów) w Szkole Podstawowej w Mąkolnie. Z kolei obrazek jedenasty ukazuje działania Służby Bezpieczeństwa wobec nauczycielki ze Szkoły Podstawowej w Buszkowie. Dwunasty epizod dotyczy nie tylko powstania w 1957 roku Biblioteki Pedagogicznej w Słupcy, ale także tradycji czytelniczych z okresu międzywojennego we wspomnianym mieście w Wielkopolsce Wschodniej. W dalszej części pracy omówiono, jako przykład szkoły przygotowanej do nauki w seminarium nauczycielskim, powstanie i działalność Państwowej Preparandy Nauczycielskiej w Uniejowie w latach 1921-1926. Z kolei w czternastym obrazku zwrócono uwagę na zawirowania wokół koncertu Narodowej Śpiewaczki Polskiej Wandy Werwińskiej, który odbył się 17 października 1933 roku w Kole. Obrazek piętnasty zatytułowano „O proteście uczniów słupeckiego liceum” i dotyczy wydarzeń z 13 maja 1982 roku związanych z akcją protestacyjną przeciwko wprowadzeniu stanu wojennego. Kolejny skupia się na odnalezionym sztandarze i patronie Szkoły Podstawowej w Łubiance. Obrazek siedemnasty rozwiewa wątpliwości, co do prawdziwej daty i miejsca urodzenia w regionie Wielkopolski Wschodniej – Stefanii Sempołowskiej. Z kolei następny zwraca uwagę na Szkołę Powszechną w Kunach i jej patrona, którym w okresie międzywojennym był gen. Bronisław Pieracki. Obrazek dziewiętnasty prezentuje, na zachowanym do naszych czasów, tableau pierwszych absolwentów Państwowego Gimnazjum im. Naczelnika Józefa Piłsudskiego w Słupcy z rocznika 1933. W kolejnym odnotowano przebieg wizytacji kuratora Okręgu Szkolnego Warszawskiego Wiktora Ambroziewicza w powiecie konińskim w 1937 roku. Epizod dwudziesty pierwszy wyjaśnia, dlaczego uczniowie Szkoły Podstawowej w Kłodowie znaleźli się na stronie tytułowej „Płomyczka” w 1950 roku. Następny to wspomnienie o Aureliuszu Wiśniewskim, nauczycielu Szkoły Powszechnej w Polichnie i nieprzychylnych mu mieszkańcach wsi. „O literacko napisanym życiorysie pewnej nauczycielki” to tytuł obrazka dwudziestego trzeciego. Życiorys Marii Majsówny odnaleziono w Szkole Podstawowej w Kawnicach. Natomiast losy nauczycieli i budynku szkolnego w Lipicach podczas II wojny światowej i okupacji to treść epizodu przedostatniego. Zwieńczeniem dziejów oświaty w Wielkopolsce Wschodniej w zeszycie 1 jest obrazek poświęcony budowie „niezwykłego” obiektu przy Szkole Podstawowej w Odrowążu, jakim okazał się ustęp szkolny, który powstawał w roku szkolnym 1946/47.

Cenną stroną publikacji są źródła historyczne. W „Obrazku wstępnym” Autor określił i uzasadnił potrzebę ich zamieszczenia w formie wykazu bibliograficznego na końcu każdego obrazka. Ta zasada została konsekwentnie zastosowana w całej edycji pracy, z wyjątkiem obrazka dziewiętnastego. Warto podkreślić, że Autor wykorzystał źródła archiwalne przechowywane w archiwach państwowych (Archiwum Państwowe w Poznaniu, Archiwum Państwowe w Poznaniu Oddział w Koninie, Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Poznaniu), archiwach kościelnych (Archiwum Archidiecezjalne we Włocławku), archiwach zakonnych (Archiwum Zgromadzenia Sióstr Służebnic Jezusa w Eucharystii w Pruszkowie). Do omówienia dziejów oświaty na terenie Wielkopolski Wschodniej niezwykle pomocne stały się materiały źródłowe z archiwów szkolnych, w tym kroniki szkolne, protokoły, akta osobowe oraz zbiory bibliotek. Przydatne okazały się też zbiory z archiwów prywatnych np. rodziny Kolasińskich. Zaprezentowane w publikacji źródła ikonograficzne podnoszą walor estetyczny pracy oraz wzbogacają informacje zawarte w opracowaniu poszczególnych obrazków. Jest to 46 różnego formatu fotografii portretowych, grupowych, okolicznościowych, fotografii miejsc i obiektów oraz ilustracji z zapisów źródłowych. Wśród wykorzystanych przez Autora źródeł narracyjnych, na uwagę zasługują materiały prasowe, w tym gazety regionalne i lokalne np. „Gazeta Poznańska”, „Biuletyn Uniejowski”, „Gazeta Kaliska”, „Głos Koniński” oraz czasopism specjalistycznych tj: „Koniński Kurier Oświatowy”. Autor, idąc z duchem czasu, wykorzystał też w książce materiały elektroniczne, a do analizy obrazka piętnastego posłużył się filmem pt. „Minuta ciszy, tygodnie hałasu” wyreżyserowanym przez uczniów Zespołu Szkół Ekonomicznych w Słupcy w 2011 roku (s. 96).

Wykaz bibliograficzny pod każdym z obrazków zamieszczono według następującego porządku: źródła archiwalne, źródła drukowane, źródła narracyjne, materiały elektroniczne, literatura. Zastrzeżenie może stanowić, ku niezadowoleniu wnikliwego czytelnika, brak odsyłaczy z pełnym zapisem bibliograficznym do zamieszczonych w publikacji cytowań.

Recenzowaną książkę Piotra Gołdyna, należy zakwalifikować do edycji popularnonaukowej o zasięgu regionalnym. Zatem wśród potencjalnych adresatów tej publikacji powinni się znaleźć nie tylko nauczyciele, uczniowie, absolwenci i sympatycy prezentowanych w pracy różnych typów szkół i placówek, ale także studenci kierunków humanistycznych i osoby zainteresowane historią edukacji na terenie Wielkopolski Wschodniej. Pozycja ta w pewnym stopniu stanowi innowacyjne podejście do prezentacji różnych źródeł historycznych, zatem powinna ona też wzbudzić ciekawość badaczy najnowszej historii wychowania. Poruszone w książce zostały nie tylko zagadnienia związane z organizacją i funkcjonowaniem szkolnictwa, historią placówek opiekuńczo-wychowawczych, sprawami nauczycieli, ale także (prezentowane dotychczas przez badaczy z pewną dozą ostrożności) kwestie inwigilacji środowiska szkolnego. Pozostaje tylko oczekiwać na kolejne zeszyty zapowiedziane w „Obrazku kończącym”.

Maria Radziszewska